

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

معرفی شهر کلمه به قلم مختار گنجی

کلمه یکی از کوچک ترین شهرهای کشور عزیزمان ایران است که در بخش مرکزی استان بوشهر؛ 70 کیلومتری شرق بوشهر و 57 کیلومتری جنوب شرق برازجان مرکز شهرستان دشتستان واقع شده است. این شهر با جمعیتی بیش از 3000 نفر، مرکز بخش بوشکان می باشد. قرار گرفتن کلمه در بخش کوهستانی استان بوشهر و اختلاف 420 متری این شهر از سطح دریا باعث شده است دارای آب و هوای معتدل تر و طبیعت زیباتری نسبت به سایر نقاط استان باشد. قرار گرفتن این شهر بر ورودی مسیر برازجان از سمت روستای ارغون و بر خروجی تونل تنگه باهوش (تونل پیامبر اعظم ص) به سمت استان فارس باعث وجه امتیازی خاص برای آن شده است. البته نباید فراموش کنیم که در قرن ها و هزاره های قبل نیز قرار گرفتن این آبادی بر مسیر کاروان ها و مسافرانی که از راه تنگه باهوش و یا مسیر هفت مله قصد عبور از این منطقه را داشتند نیز بر اهمیت و توجه به این شهر می افزود.

نمایی از شهر کلمه

وجه تسمیه

برای وجه تسمیه کلمه چند قول است. اول «کل» به معنای قسمت و ناحیه و «مه» که همان وجود مه صبحگاهی شدید در بیش تر روزهای آخر پاییز و فصل زمستان خصوصاً در دهه های گذشته می باشد. دوم «قلمه» این کلمه برگرفته از داستان شاه مسقون حاکم قلعه ای بزرگ مربوط به دوره ایران باستان واقع در ارتفاعات شمالی روستای ارغون و خیانت دخترش که باعث شکست آن ها در مقابل دشمن که پشت درب های قلعه مانده بود است. زیرا طبق

این داستان (افسانه) دشمن پس از تسخیر قلعه به خاطر احتمال خیانت مجدد، آن دختر را با اسب بر زمین کشیدند؛ آن گونه که اعضای بدنش در نقاط مختلف این بخش افتاد و هر کدام به نامی نامیده شد و کلمه همان محل افتادن قلم پای دختر است که با گذشت زمان به کلمه تغییر نام یافت. واژه قلمه در سفرنامه اوژن فلاندن گردشگر فرانسوی نیز که در سال 1840 میلادی از کلمه عبور نموده ذکر شده است.

چشم انداز ورودی تنگه باهوش

اقوام و طوایف

ساکنین کنونی کلمه از سه طایفه لیرکی، لُر و تنگسیر به ترتیب اسکان و دیگر همشهریانی تشکیل شده است که از اقوام و طوایفی دیگر هستند و با گذشت زمان و به دلایل مختلف به کلمه مهاجرت نموده اند که پرداختن به جزئیات آن در این مقوله امکان پذیر نیست. لیرکی ها از قبیله لیراوی، یکی از قبایل سرشناس لر بزرگ از ایلات کهگیلویه ای هستند. اجداد ایشان از میانه قرن ششم ه.ق به شمال استان بوشهر یعنی بلوک لیراوی واقع در شهرستان دیلم مهاجرت کرده اند. از آن پس در دیگر مناطق استان بوشهر پراکنده شده و به نواحی مرکزی و جنوبی نقل مکان نموده اند. لُرهای کلمه از شهرستان لردگان در چهار محال بختیاری می باشند که به کلمه مهاجرت کرده اند و تنگسیرها مردمانی از اهالی شهرستان تنگستان می باشند که در کلمه ساکن شده اند. قدمت سکونت این سه طایفه در کلمه، به دو قرن می رسد. آخرین ساکنان کلمه پیش از این سه طایفه، مردمی از ایل زنگنه از کردهای کرمانشاه بوده اند که در زمان صفویه با سیاست تعدیل و تضعیف قدرت طوایف و قبایل و

استفاده از این جنگاوران در مرزرداری کشور به استان فارس و شرق استان بوشهر کوچانده شدند.

قدمت سکونت در کلمه

قدمت سکونت در کلمه را مستند به آثار می توان تا دوره هخامنشیان دانست. اما وجود آثار زیستی مربوط به دوره ایلامیان (5000 ساله) در دشتستان می تواند ما را بر آن بدارد که در جست و جوی وجود آثار سکونت در کلمه در تاریخ یاد شده باشیم. اما از نظر آثار مکتوب می توان به فارسنامه ابن بلخی اشاره نمود که مربوط به 800 سال پیش می باشد و برخی ساکنین این بخش و شهر کلمه را قبیله مسعودیان (ایل سرخی) می داند که استان فارس (حوالی فیروزآباد) بیلاق آن ها بوده و شهرستان دشتی و بوشکانات و به تبع اطراف کلمه محل سکونت آن ها در گرمسیر بوده است. آن ها عشایری بوده اند که میان این دو منطقه نقل مکان می کرده اند. البته این مطلب، وجود ساکنین یک جانشین در این منطقه را نفی نمی کند.

عکس قدیمی و تاریخی از بزرگان بلوک بوشکان دهه بیست کلمه. از راست مرحومان غلامرضا خواجه، حسین امیری، ضیغم داغبردل، عباس خجسته، کدخدانجف صالحی الله یار سلیمانی پدر ریحان سلیمانی ایستاده از سمت چپ الله یار ایستاده از سمت چپ نفر سوم نجف صالحی. روحشان شاد یادشان گرامی. با تشکر از دوست عزیز گرامی آقای مجاهدی از فرهیختگان روستای طلحه.

پوشش مردان کلمه 80 سال پیش

آثار دوره باستان شهر کلمه

از آثار تاریخی شهر کلمه می توان به آثار سکونت در کلمه قدیم یعنی شمال رودخانه فصلی کلمه در عمق دو الی سه متری زمین اشاره نمود. مردم کلمه محل سکونت خود را به خاطر علل طبیعی از محل کنونی و محل قدیم خود یعنی شمال رودخانه در سده ها و هزاره های پیش تغییر داده اند. زیرا در هر دو مکان در عمق زمین آثار سکونت و ظروف سفالی و سنگی به دست آمده است.

از دیگر آثار تاریخی کلمه می توان به وجود یک آبادی کوچک بر قله کوه سرخ واقع در ارتفاعات غرب کلمه اشاره نمود که خود تاریخی زیبا و شگرف دارد.

وجود سنگرهایی مربوط به دوره ساسانیان در تپه های شرق و جنوب کلمه، اهمیت موقعیت کلمه و جغرافیای آن را برای ما بیان می کند.

قبرستان شرقی کلمه از دیگر آثاری است که مربوط به دوره پیش از اسلام می باشد. این قبرستان که نزدیک به پل شهید نظری و بر تپه های شرق آن واقع شده است، ما را به دوره ای رهنمون می کند که شرق کلمه دارای جمعیت و ساکنین بیش تری اعم از بومیان، عشایر و کاروانیانی که مردگان خود را در این نقطه خاک می نموده اند بوده است و دور از باور نیست که فراگیری آب و طغیان رودخانه در محل کنونی کلمه و اطراف آن اجازه زندگی و دفن مردگان را در این مناطق برای مدت زمانی نامعلوم نمی داده است. زیرا تا چند دهه پیش محل کنونی مسجد جامع کلمه چشمه آبی وجود داشته است که پدران ما شاهد آن بوده اند.

کوه آتشفشان واقع در غرب کلمه و در کنار تنگه باهوش نامی است که از قرن های گذشته بر این کوه مانده است و آتشفشان می تواند همان محل آتش (آتشفشان) باشد که متعلق به شهر قدیم کلمه واقع در کوهپایه کوه ذکر شده بوده است. آثار سکونت علاوه بر کوهپایه، در دامنه این کوه نیز هویدا است.

آثار سکونت در رودخانه های فصلی غرب کلمه

انبارهای سستی نگه داری از گندم و جو واقع در کوهپایه ارتفاعات غرب کلمه مربوط به شهر باستانی کلمه از دیگر آثاری است که ما را به سکونت و زیست مردمانی با قدمت قرون متمادی در این مکان رهنمون می سازند.

آسیاب های آبی قرار گرفته در مسیر تنگه باهوش مربوط به دوران قبل و بعد از اسلام از دیگر آثار بر جای مانده شهر کلمه است. این آسیاب ها احتیاج مردم این بخش و آبادی های واقع شده در کوه های اطراف به آرد را برآورده می نمودند.

آثار باقی مانده آسیاب های آبی واقع در تنگه باهوش